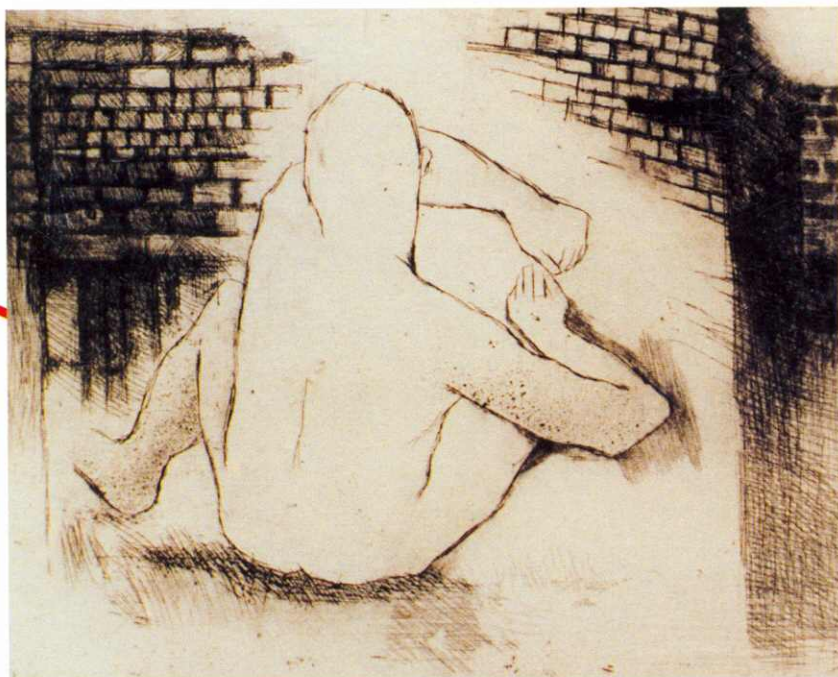

METANOIA

*Om dit tijdschrift te verkrijgen
zich wenden tot*

**“Metanoia”
Guimardstraat 1
1040 BRUXELLES**

DRIEMAANDELIJKS CONTACTBLAD
KATHOLIEKE AALMOEZENIERSDIENST
BIJ HET GEVANGENISWEZEN

DE VOORWAARDELIJKE INVRIJHEIDSTELLING

DE V.I.-COMMISSIES "AAN DE BAK"¹

Het functioneren van de (Nederlandstalige) commissies geobserveerd (eerste werkingsjaar - 1999)

SITUERING

In deze bijdrage worden in kort bestek de belangrijkste resultaten gepresenteerd van een nog vrij recent onderzoek naar de werking van commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling.² Dit onderzoek werd opgestart naar aanleiding van de afkondiging van de nieuwe wetgeving op de voorwaardelijke invrijheidstelling (de wetten van 5 en 18 maart 1998)³, en liep van 1 januari 1999 tot 31 januari 2000. Naast de uitwerking van een registratie-instrument met betrekking tot de werking van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling (mee opgenomen in een ambitieuzer informatiseringsproject voor de parajuditiële diensten, SIPAR genaamd), bestond de onderzoeksopdracht uit enerzijds een evaluatie op korte termijn van de toepassing van de nieuwe V.I.-wetgeving en met name in een vorm van wetenschappelijke ondersteuning van de V.I.-commissies (door hen informatie terug te spelen in verband met hun algemene werking en eigen besluitvormingspraktijk) en anderzijds een evaluatie met het oog op de ontwikkeling op langere termijn, met name de in het vooruitzicht gestelde oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken. Dit laatste aspect waarbij onder meer vragen beantwoord dienden te worden in verband met de aard en samenstelling van de besluitvormingsinstantie, de aard van de V.I.-procedure, de betrokkenheid van het slachtoffer in de procedure, ..., zal in voorliggende bijdrage slechts marginaal aan de orde komen. De belangrijkste bevindingen en aanbevelingen terzake zullen elders geconsulteerd kunnen worden.⁴ We zullen ons verder dan ook hoofdzakelijk beperken tot een algemene beschrijving van het verloop van de procedure voor de V.I.-commissies en de criteria die de V.I.-commissies in hun besluitvorming hanteren.

¹Deze tekst wordt met toelating van de redactie overgenomen uit *Fatik*, nr. 91, september 2001, p. 4-14.

²Zie voor een uitgebreide verslaggeving: Ch. VANNESTE (promotor), E. MAES, V. DUPIRE en F. TORO, *De V.I.-commissies in actie. Onderzoek naar de werking van de in het kader van de nieuwe V.I.-wetgeving (wetten van 5 en 18 maart 1998) opgerichte commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling/Les commissions de libération conditionnelle en action. Recherche sur le fonctionnement des commissions de libération conditionnelle, créés par le cadre de la nouvelle réglementation sur la libération conditionnelle (lois de 5 et 18 mars)*, Ministerie van Justitie, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Crimonologie, Hoofdafdeling Criminologie, augustus 2000, 355 pp. + bijlagen.

³Zie voor een uitvoerige bespreking van de nieuwe V.I.-wetgeving en de aansluitende commentaren onder andere: E. MAES, *Het wettelijk kader: korte historiek, inhoud en commentaren*, in: J. GOETHALS en M. BOUVERNE-DE BIE (eds.), *Voorwaardelijke invrijheidstelling: wetgeving, predictie en begeleiding*, Academia Press, Gent, 2000, p. 1-57.

⁴E. MAES, *Naar een nieuwe wettelijke regeling van de voorwaardelijke invrijheidstelling in België? Enkele beschouwingen over de voorwaardelijke invrijheidstelling en de mogelijke oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken* (binnenkort te verschijnen in *Panopticon*).

ONDERZOEKSMATERIAAL

In het kader van het onderzoek werden verschillende onderzoeksactiviteiten verricht, en diverse informatiebronnen aangesproken. Er werd deelgenomen aan het vormingsprogramma dat door het ministerie van Justitie werd georganiseerd ten behoeve van de leden van de V.I.-commissies in de periode vlak vóór de inwerkingtreding van de V.I.-wet (februari 1999). Diverse overlegmomenten werden geobserveerd meer bepaald de (residentiële) vormingsdagen die door de Nederlandstalige V.I.-commissies in de loop van 1999 reeds tweemaal werden georganiseerd, en de vergaderingen van het zogenaamde "Overlegplatform V.I." dat op basis van artikel 11 van het K.B. van 10 februari 1999 werd geïnstalleerd. Verder werden ook meer informele contacten onderhouden met de verschillende leden van de V.I.-commissies. Voor een meer kwantitatieve duiding van de V.I.-praktijk werd nuttig gebruik gemaakt van een aantal basisstatistieken die op het niveau van het Hoofdbestuur van het Directoraat-generaal Strafinrichtingen worden bijgehouden, en werd een in omvang eerder beperkte dossieranalyse opgezet.⁵ Het corpus van het onderzoeksmateriaal beslaat evenwel de volledige uitgetypte (woordelijk weergegeven) verslagen van observaties van een aantal zittingen van de V.I.-commissies (en de bijhorende beslissingen), en dit in het kader van verschillende procedures. Aan Nederlandstalige zijde werden in totaal honderdveertig behandelingen van dossiers ter zitting geobserveerd: eenveertig bij de commissie Antwerpen, zevenenveertig bij de commissie Brussel en tweeënvijftig bij de commissie Gent. Opgesplitst naar procedure toe gaat het om zevenennegentig dossiers in het kader van de V.I.-procedure (vierendertig bij de commissie van Antwerpen, vijfendertig bij de commissie Brussel en achtentwintig bij de commissie Gent), en tweeëndertig dossiers in het kader van een procedure tot schorsing, herziening of herroeping van V.I. (zeven bij de commissie Antwerpen, zeven bij de commissie Brussel en achttien bij de commissie Gent). In elf andere dossiers betrof het zittingen in het kader van een procedure tot aanpassing van de voorwaarden, of zogenaamde (buitenwettelijke) "administratieve" zittingen (een vorm van waarschuwing naar de veroordeelde toe).⁶ Voor wat de Franstalige V.I.-commissies betreft, werd de verzameling van het vereiste onderzoeksmateriaal zodanig belemmerd door een andersluidende interpretatie van de in de V.I.-wet opgenomen bepaling van de "niet-openbaarheid" van de zittingen, dat voor deze commissies omzeggens geen betekenisvolle resultaten kunnen worden gepresenteerd (er werd wel inzage verleend in de uiteindelijke beslissing, maar geen toegang tot de zitting, en *vice versa*). Bij de selectie van de te observeren zittingen werd gestreefd naar zowel een evenwichtige verdeling over de verschillende commissies als een zo ruim mogelijke vari-

⁵Deze dossieranalyse had enkel betrekking op de zaken die ook ter zitting werden geobserveerd (*infra*).

⁶De observatiegegevens met betrekking tot de dossiers die in het kader van een procedure tot aanpassing van V.I.-voorwaarden of tijdens een administratieve zitting werden behandeld, werden – gezien het beperkte tijdbestek, maar vooral ook gezien hun zeer kleine aantal – niet verder geanalyseerd.

atie naar strafinrichting toe. Een en ander maakt dan ook dat het staal geobserveerde dossiers niet volledig representatief kan worden genoemd voor alle door de commissies behandelde dossiers in de betrokken tijdsperiode: de verder weergegeven cijfergegevens die op basis van de dossieranalyse en de observaties werden verkregen, dienen dan ook met deze belangrijke beperking in het achterhoofd gelezen te worden, niettegenstaande ze ons inziens wel een belangrijke indicatieve waarde hebben.

ENKELE MARKANTE RESULTATEN

Het verzamelde onderzoeksmateriaal laat toe een beeld te schetsen van een aantal aspecten van het verloop van de V.I.-procedure en meer in het bijzonder van het functioneren van de V.I.-commissie zelf. Wel moet voor ogen worden gehouden dat het onderzoek zich beperkte tot het eerste werkingsjaar van de V.I.-commissies en de observatieperiode zich uitstrekte van maart 1999 tot september 1999 (en dus een zeer korte periode beslaat)!

Chronologisch gezien kan de V.I.-procedure worden opgedeeld in drie fasen, met name de adviesprocedure, de eigenlijke fase van V.I.-besluitvorming en de fase van de opvolging van de V.I. Aangezien de focus van het onderzoek in hoofdzaak was gericht op het functioneren van de V.I.-commissies zelf, komen de fasen voorafgaand aan en aansluitend op de eigenlijke V.I.-besluitvorming (al dan niet toekenning van V.I.) minder uitvoerig aan bod, zij het dat sommige gegevens die wél beschikbaar zijn, toch een aantal belangrijke "pijnpunten" in de procedure blootleggen.

Adviesprocedure

De adviesprocedure determineert uiteraard in belangrijke mate mee het functioneren van de V.I.-commissie. Zo bepaalt de activiteit op het voorafgaande niveau van de adviesprocedure onder meer de *caseload* van de commissies, de informatie waarover de commissies kunnen beschikken, en de snelheid waarmee de dossiers kunnen worden afgehandeld.

Werklast

De werklast van de commissies wordt kwantitatief gezien door twee parameters bepaald: het aantal voor V.I. in aanmerking komende gedetineerden in de respectievelijke strafinrichtingen, en het percentage gedetineerden waarvoor het personeelscollege een positief advies uitbrengt. Met betrekking tot de tweede parameter (adviezen van de personeelscolleges) blijkt er in de praktijk een vrij sterke variatie te bestaan tussen de diverse personeelscolleges. Zo werd naar graad van positieve advisering toe (door de Nederlandstalige personeelscolleges uitgebrachte adviezen in de periode 1 maart 1999 – 1 december 1999; $n = 1788$)

een bijzonder tot eerder lage score vastgesteld bij de strafinrichtingen Merksplas (van het totaal aantal adviezen was slechts veertien procent positief), Sint-Gillis (achttien procent) en Wortel (vijfentwintig procent). De inrichtingen Antwerpen (zevenenzestig procent), Turnhout (vijfenzeventig procent) en Hasselt (honderd procent) scoren op dit vlak het hoogst, al ging het voor deze inrichtingen wel over zeer kleine absolute aantallen. Hoe deze verschillen te verklaren zijn, is niet geheel duidelijk, en vereist bijkomend onderzoek. Mogelijke verklaringen kunnen gelegen zijn in een andere samenstelling van de gedetineerdenpopulatie, de specifieke functie van de inrichting (bijvoorbeeld arresthuizen: onder andere uitvoering van halve vrijheid), de personeelsbezetting (lees: onderbezetting), of nog, verschillen in de inhoudelijke invulling van de wettelijk vastgelegde beoordelingscriteria (reclasseringsplan en tegenindicaties). In elk geval is duidelijk dat de personeelscolleges een belangrijke "filterfunctie" vervullen: met betrekking tot de tweeduizendzeshonderdentien gedetineerden voor wie de (Frans- en Nederlandstalige⁷) personeelscolleges in de periode 1 maart – 1 december 1999 tenminste één advies uitbrachten, werd immers slechts in een kwart van de gevallen (vijfentwintig en een half procent) ter gelegenheid van dit eerste onderzoek een positief advies verleend.

Het is evident dat de geobserveerde verschillen met betrekking tot de adviesverlening op het niveau van het personeelscollege ook repercussies hebben op het vlak van de werklast van de verschillende V.I.-commissies. Waar op grond van het totaal aantal gedetineerden waarvoor in de beschouwde periode een advies werd uitgebracht (*maximaal mogelijke caseload*), bij de V.I.-commissies Antwerpen en Gent een gelijke werklast verwacht mocht worden (een kleinere werklast bij de commissie Brussel; dit wil zeggen in de veronderstelling dat al deze adviezen positief zouden zijn), bleek de *werkelijke caseload* (aantal positieve adviezen) zich bij de commissie Antwerpen ($n = 141$, tegenover $n = 220$ bij de commissie Gent) eerder te situeren op het niveau van de commissie Brussel ($n = 145$). De geringere werklast bij de commissie Brussel kan worden verklaard door een beperkter aantal gedetineerden die onder deze commissie ressorteren. De ondervertegenwoordiging van de commissie Antwerpen in de totale dossierlast wordt evenwel bepaald door de selectiewijze op het niveau van de personeelscolleges.⁸

⁷Op het niveau van de personeelscolleges bleek de graad van positieve advisering tussen enerzijds de Franse- en anderzijds de Nederlandstalige personeelscolleges nauwelijks te verschillen.

⁸Naast deze kwantitatieve duiding moet ook voor ogen worden gehouden dat voor een correcte inschatting van de werklast van de commissies tevens rekening moet worden gehouden met het feit dat de reële werkdruk zich niet uitsluitend laat vertalen in het aantal dossiers. Andere elementen die evenzeer de dagelijkse werkdruk van de commissies kunnen bepalen, zijn onder meer: mogelijke kwalitatieve verschillen in de voorgedragen dossiers, verschillen in interne werking (bijvoorbeeld de wijze van beraadslaging, motivering van de beslissingen,...), en – vooral voor wat de commissie Brussel betreft – het aantal gevangenen waarvoor men bevoegd is, en de spreiding van deze inrichtingen – met name de daaraan gekoppelde reistijden.

Samenstelling van het V.I.-dossier

Van wezenlijk belang met het oog op de besluitvorming inzake V.I. is ook de aard en de kwaliteit van de informatie die de commissies wordt toegeleverd. Afgezien van een aantal punctuele opmerkingen van de V.I.-commissies ten aanzien van de inhoud van het V.I.-dossier, is de vaak vastgestelde onvolledigheid van het V.I.-dossier een aspect dat sterk de aandacht van de V.I.-commissies heeft weerhouden, omdat het meer in het bijzonder ook de verdere afhandeling van het dossier binnen de door de wet gestelde termijnen in het gedrang brengt. De onvolledigheid van de dossiers maakte niet zelden dat de V.I.-procedure enige vertraging opliep gezien de zitting in dergelijk geval doorgaans uitgesteld diende te worden naar een latere datum. Ontbrekende dossierstukken hadden veelal betrekking op de uiteenzetting der feiten, de afschriften van vonnissen of arresten, in sommige gevallen de slachtofferinformatie, en het gespecialiseerde advies voor seksuele delinquenten (voor dit laatste werden zowel redenen van kwantitatieve als van kwalitatieve aard aangevoerd).

Duur van de adviesprocedure

Nauw verbonden met de problematiek van de onvolledigheid van de dossiers is ook het probleem van de vertragingen op het niveau van de adviesprocedure. Niet alleen in de media, maar ook in het Parlement⁹, tot in de rechtszaal toe (zie enkele uitspraken in kort geding) is deze problematiek (alleszins in de eerste fase na inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wet) aan de orde geweest. Op basis van de gegevens met betrekking tot de door ons geobserveerde casussen werd een gemiddelde duur van de adviesprocedure (dit is de termijn tussen de zitting van het personeelscollege tot het ogenblik van ontvangst van het dossier door de V.I.-commissie) vastgesteld op zevenentachtig dagen (commissie Antwerpen) en honderdenelf dagen (commissies Brussel en Gent). De minimumduur bedroeg zestig tot zeventig dagen, de maximumduur rond de honderddertig tot honderdveertig dagen. Globaal kon in deze eerste periode na inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wet slechts in iets meer dan één op de tien gevallen de wettelijk voorziene termijn van de adviesprocedure – wettelijk werd een maximale duur van twee maanden en tien dagen voorzien (dit is zeventig dagen) – worden gerespecteerd. Deze niet onbelangrijke vertraging in de behandeling van de dossiers op het niveau van de adviesprocedure kan (op zijn minst voor een niet onbelangrijk deel) worden verklaard door het gebrek aan specifieke overgangsbepalingen in de nieuwe wet, waardoor in maart 1999 een omvangrijk aantal dossiers aan de Dienst Individuele Gevallen voor advies werd overgemaakt. Het

⁹Zie onder meer: *Vr. en Antw.*, Kamer, Vraag nr. 165 van Thierry Giet van 21 februari 2000 – Voorwaardelijke invrijheidstelling, QRVA, Kamer, 50-023, p. 2590-2592; *Hand.*, Senaat, 16 november 2000, Mondelinge vraag van Mevr. Clotilde Nyssens aan de minister van Justitie over "het niet naleven van de termijnen voor de voorwaardelijke invrijheidstellingen" (nr. 2-376); *Hand.*, Senaat, 17 mei 2001, Vraag om uitleg van Mevr. Clotilde Nyssens aan de minister van Justitie over "de procedures inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling" (nr. 2-458).

komt ons voor dat de duur van de adviesprocedure actueel opnieuw van naderbij geëvalueerd dient te worden.

De besluitvorming door de V.I.-commissies in het kader van de procedure tot al dan niet toekenning van V.I.

Doorstroomtijden op het niveau van de V.I.-besluitvorming

Waar (alleszins in de eerste fase na inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-wet) een belangrijke vertraging werd vastgesteld op het niveau van de adviesprocedure, blijkt uit onze gegevens met betrekking tot de door de commissies gehanteerde doorstroomtijden dat de V.I.-dossiers op dit niveau wel vrij snel afgehandeld konden worden. Gemiddeld genomen werden de dossiers binnen een termijn van achttien tot vierentwintig dagen (na ontvangst van het dossier vanwege de DIG) voor een eerste maal ter zitting behandeld. Een (eerste) beslissing (toekenning, weigering of uitstel) kon worden verwacht binnen de twee (commissie Antwerpen) tot tien dagen (commissie Brussel) na de behandeling ter zitting; de commissie Gent positioneerde zich op dit vlak in de middenzone (6,4 dagen).

De volledige duur van de besluitvormingsprocedure voor de V.I.-commissies (termijn tussen de ontvangst van het dossier en de eindbeslissing) bedroeg gemiddeld tweeëntwintig dagen bij de V.I.-commissie Antwerpen (met een maximum van zevenendertig dagen), en iets meer dan veertig dagen voor de commissies Gent en Brussel (met maxima van zesennegentig respectievelijk achtentachtig dagen). Voor dit toch wel belangrijke verschil kunnen diverse verklaringen worden aangevoerd. Zo is de termijn tussen de ontvangst van het dossier en de behandeling ter zitting en de termijn waarbinnen een beslissing wordt genomen, over het algemeen korter bij de V.I.-commissie Antwerpen, maakten de andere commissies, en dan vooral de V.I.-commissie Gent, frequenter gebruik van de mogelijkheid tot uitstel van de behandeling van het dossier, en heeft de commissie Brussel een groter aantal strafinrichtingen onder haar bevoegdheid die geografisch gezien bovendien erg verspreid liggen. De langere duurtijd van de volledige procedure (vanaf de zitting van het personeelscollege tot aan de eindbeslissing) bij de V.I.-commissie Brussel (honderdzesenveertig dagen) en Gent (honderdachtenvijftig dagen) ten opzichte van de commissie Antwerpen (honderdentien dagen) wordt naast bovenvermelde factoren ook mede verklaard door de vertraging van de procedure op het niveau van het (expert)advies die zich zeer duidelijk in mindere mate deed gevoelen bij de commissie Antwerpen.

Op de zitting aanwezige personen

In de overgrote meerderheid van de gevallen is de gedetineerde op de zitting aanwezig bij de behandeling van zijn V.I.-voorstel. Slechts zeer uitzonderlijk

bleef een gedetineerde op de zitting afwezig (eenmaal afstand van het recht gehoord te worden, eenmaal niet teruggekeerd na penitentiair verlof). Met betrekking tot de bijstand door een raadsman is de algemene tendens dat in iets minder dan de helft van de gevallen een advocaat op de zitting aanwezig was. Naast de directeur van de inrichting die steeds op de zitting aanwezig is (wettelijk verplicht), bij de commissies Brussel en Antwerpen trouwens voor de volledige duur van de debatten (niet permanent aanwezig in Gent), werd bij de V.I.-commissie Brussel ook systematisch een lid van de psychosociale dienst (PSD) voor de zitting opgeroepen. Zeer opvallend is ook de eerder geringe betrokkenheid van de slachtoffers in deze fase van de procedure: de aanwezigheid van het slachtoffer (of rechthebbende) op de zitting is eerder uitzonderlijk (in het totaal in zes geobserveerde zaken). Daar waar het slachtoffer wel op de zitting aanwezig was, werd het meestal bijgestaan door een derde: een advocaat, hulpverlener van de dienst slachtofferonthaal, lid van de politie of personeelslid van een stedelijke dienst. Bijstand door een daartoe erkende vereniging werd niet geobserveerd – de eerste erkenningsbesluiten dateren trouwens pas van 16 november 1999. De aanwezigheid van andere personen op de zitting is eveneens eerder uitzonderlijk: meestal gaat het om een familielid of naaste relatie van de gedetineerde, of een hulpverlener van een externe dienst.

Door de commissies weerhouden aandachtspunten en besluitvormingscriteria

De door de commissies georganiseerde zittingen kennen een duidelijk verschillend verloop. De ter zitting ter sprake gebrachte thematieken variëren, en elke commissie legt een aantal specifieke eigen accenten. Deze verschillen zijn niet noodzakelijkerwijze terug te voeren tot een verschil in besluitvormingslogica, maar kunnen eventueel (ook) voortvloeien uit de wijze waarop de zitting concreet wordt georganiseerd. Waar tijdens de zittingen bij de V.I.-commissie Antwerpen vaak bijna uitsluitend werd gefocust op de verschillende elementen van het reclasseringsplan, kon bij de andere V.I.-commissies een bredere vraagstelling worden opgemerkt. Bij de V.I.-commissie Gent ging het daarbij vooral om vragen naar verdere verduidelijking van een aantal concrete aspecten van het dossier, terwijl bij de V.I.-commissie Brussel, quasi aan de hand van een zeer sterk voorgestructureerd schema, ter zitting telkens een zeer diepgaande bevraging wordt doorgevoerd. Een en ander reflecteert zich ook in de gemiddelde duur van de debatten, die varieert van zesentwintig respectievelijk dertig minuten bij de commissie Antwerpen en Gent tot tweeënveertig minuten bij de commissie Brussel.

Naar gehanteerde besluitvormingscriteria toe kunnen *grosso modo* drie vormen van besluitvormingslogica worden onderscheiden, namelijk de V.I. als instrument van recidivebeheersing, de V.I. als explicitering van een slachtoffergerichte justitie, en de V.I. als een instrument tot penalisering van "slecht" detentiedrag.

Voor wat de beoordeling van het recidiverisico betreft, gaat het er in de V.I.-besluitvorming in hoofdzaak om dat wordt nagegaan in welke mate het reclasseringsplan voldoende waarborgen biedt tegen mogelijke recidive. Op het vlak van de *reclassering* lijken vooral volgende aspecten essentieel geacht te worden: een verzekerde opvang (woonst), een stabiele ondersteunende sociale omkadering (familie, vrienden), een stabiele inkomenssituatie (uit arbeid of gewaarborgd vervangingsinkomen), een gestructureerde dagindeling (via tewerkstelling, opleiding of andersoortige activiteiten), en een bijkomende begeleiding of behandeling afgestemd op de concrete achterliggende problematiek. Sommige andere specifieke (reclasserings)aspecten werden vaak wel gelieerd aan een mogelijk recidiverisico, maar vormden op zich geen grond voor een afwijzende beslissing (motivering van de beslissing): wel gaven zij in bepaalde gevallen aanleiding tot op het opleggen van bijzondere V.I.-voorwaarden (bijvoorbeeld beroepsverbod, inzage verlenen in de financiële toestand,...). Indien een V.I. werd geweigerd, gebeurde dit niet uitsluitend op grond van een onvoldoende uitgewerkt geachte reclassering, maar waren ook steeds andere elementen in het spel. Vooral de *persoonlijkheid* van de veroordeelde vormt een van de meest belangrijke criteria die de V.I.-besluitvorming determineren: met name een aantal specifieke persoonlijkheidskenmerken zoals psychopathie, egocentrisme, een gebrek aan empathisch vermogen, en de afwezigheid van affectieve betrokkenheid, worden bijzonder negatief geëvalueerd; in een aantal andere gevallen speelde de aanwezige "agressiecomponent" (onder andere toenemende ernstgraad van de gepleegde feiten) een medebepalende rol. Het *gedrag tijdens de detentie* speelde in deze context (afweging recidiverisico) enkel een decisieve rol daar waar het de reclassering hypothekeerde (mislukking van penitentiaire verlopen die bijvoorbeeld repercussies heeft op het vlak van de opvang bij invrijheidstelling). Naast de persoonlijkheid en de verschillende reclasseringselementen waren er nog een aantal andere criteria die tijdens de zitting in verband werd gebracht met mogelijke recidivegevaar, namelijk specifieke delictgegevens en historische gegevens (gerechtelijke en hulpverleningsantecedenten). Wat de *delictgegevens* betreft, leek de houding ten aanzien van de feiten (ontkenning, culpabilisering slachtoffer) enkel dan een belangrijke medebepalende rol te spelen in de V.I.-besluitvorming wanneer er ook sprake was van een persoonlijkheidsproblematiek. Andere delictgerelateerde kenmerken (mededaders, wapenbezit) vormen op zich in principe geen grond voor afwijzing van een V.I., maar lijken veeleer van belang te zijn voor de formulering van bijzondere V.I.-voorwaarden. Voor wat de aard van de gepleegde delicten betreft, werd vastgesteld dat de beslissingen tot weigering van de V.I. weliswaar hoofdzakelijk betrekking hebben op persoonsgerichte delicten, maar doorgaans op grond van andere criteria gemotiveerd worden (voornamelijk de persoonlijkheid van de veroordeelde). Het *gerechtelijke en hulpverleningsverleden* van de veroordeelde vormt ook een belangrijk aandachtspunt tijdens de debatten voor de commissies, maar lijkt geen element van doorslaggevende betekenis te zijn om de V.I. te weigeren: wel werd soms – zij het zeer uitzonderlijk – een "proefperiode" ingelast om de volharding van de betrokkene te testen (uitstel van de beslissing). Belangrijk is ook dat de afweging van recidiverisico's blijkbaar minder belangrijk wordt naarmate het strafresistant kleiner wordt. Een naderend strafeinde vormt veelal

een argument voor toekenning van de V.I., vanuit de overweging dat een invrijheidstelling met voorwaarden nog altijd te prefereren valt boven een langere detentie die gepaard zou gaan met een invrijheidstelling zonder voorwaarden en dus zonder bijkomende controle.

Hoewel tijdens de parlementaire discussies werd gesteld dat ook de tegenindicatie "gedrag tijdens de detentie" in relatie moet worden gezien tot het recidiverisico, wijst de praktijk uit dat het niet denkbeeldig is dat de V.I. gebruikt wordt als een onderdeel van een straffen en gunstenpakket met het oog op de gedragsbeïnvloeding in de gevangenis.¹⁰ Significant in dit verband is alleszins de vaststelling dat – hoewel dit niet voor alle bestudeerde V.I.-commissies geldt en de geobserveerde casussen op dit vlak vaak weinig vergelijkbaar zijn – de V.I. soms eerder geweigerd lijkt te worden vanuit de motivatie ongewenst gedrag tijdens de detentie te sanctioneren (niet te belonen) dan wel omdat uit dit gedrag een ernstig gevaar voor recidive zou kunnen worden afgeleid: in een casus voor de commissie Antwerpen leek trouwens ook eerder dan de aard van het penitentiaire incident (drugsmokkel) vooral de timing van het incident (vlak vóór de behandeling ter zitting) van doorslaggevend belang te zijn. Dergelijke besluitvormingspraxis introduceert ons inziens in feite opnieuw een vorm van "positieve selectie" in de besluitvorming, namelijk de V.I. moet verdiend worden, of met andere woorden "laakbaar" gedrag mag niet beloond worden.

Ook de in de wet vermelde tegenindicatie "houding ten aanzien van het slachtoffer" kan in de praktijk niet volledig worden begrepen vanuit de besluitvormingslogica waarbij het recidiverisico wordt afgewogen tegenover de waarborgen die het reclasseringsplan daarentegen biedt, maar vormt (deels) een afzonderlijk beoordelingscriterium. Bij de beoordeling van de houding tegenover het slachtoffer blijken vooral de (in het vooruitzicht gestelde) inspanningen op het vlak van de afbetaling van de burgerlijke partij in rekening te worden gebracht in het kader van de V.I.-besluitvorming. Het komt ons voor dat dergelijke invulling waarbij wordt getracht gedetineerden aan te zetten tot "positieve actie", niet altijd even duidelijke aanknopingspunten vertoont met de sociale reïntegratie van de veroordeelde (namelijk als tegenindicatie voor de mogelijkheid tot reclassering), niettegenstaande ze – vanuit de idee van een herstelgerichte justitie – wel als gerechtvaardigd kan worden beschouwd.

Niettegenstaande de beperking die de wetgever met betrekking tot de inhoudelijke interventie van het slachtoffer tijdens de zitting oplegt, blijkt het in de praktijk erg moeilijk te zijn het slachtoffer enkel te bevragen naar eventuele "slachtoffergerichte" voorwaarden. Daar waar slachtoffers (of hun rechthebbenden) op de zitting aanwezig zijn, doen zij vaak – ondanks het feit dat de voorzitters de doelstelling van de interventie van het slachtoffer vooraf expliciet verduidelijken – spontaan een relaas over de omstandigheden waarbinnen de feiten werden ge-

¹⁰Zie de waarschuwing van Smaers en Van Laethem in een eerdere bijdrage in *Fatik*: G. SMAERS en W. VAN LAETHEM, Standpunt Fatik inzake het wetsontwerp VI. Enkele kritische kanttekeningen bij het wetsontwerp inzake de voorwaardelijke invrijheidstelling, in: *Fatik*, nr. 75 (september 1997) p. 3-8.

pleegd; vooral de sociale en psychische gevolgen van het slachtofferschap komen daarbij regelmatig ter sprake. De verzuchtingen die deze slachtoffers ter zitting formuleerden, hebben in hoofdzaak betrekking op de noodzaak tot het vermijden van enig contact tussen slachtoffer en dader na een eventuele invrijheidstelling van de veroordeelde. In die zin wordt doorgaans een verbod op contactname of een verbod in een bepaalde plaats/regio te vertoeven als bijzondere V.I.-voorwaarde gesuggereerd. In een aantal gevallen stelden slachtoffers ook zeer expliciet het zeer moeilijk te hebben met de vervroegde vrijlating van de dader, en werd vanuit een meer retributieve reflex of overwegingen van "onschadelijkmaking" geopperd dat de veroordeelde zijn volledige straf moet uitzitten, of alleszins toch een substantieel deel ervan. De betaling van de burgerlijke partij wordt ook regelmatig ter sprake gebracht, maar lijkt ons voor slachtoffers eerder van secundair belang te zijn. Dit aspect komt in bepaalde gevallen trouwens slechts aan bod op suggestie van de V.I.-commissie zelf. Eerder uitzonderlijk werd door het slachtoffer ook de noodzaak tot verdere begeleiding of strikte opvolging van de dader beklemtoond. In welke mate het horen van het slachtoffer ter zitting voor de V.I.-commissies een significante meerwaarde oplevert naar de formulering van slachtoffergerichte voorwaarden toe, is moeilijk te bepalen. Wel lijken de voorwaarden die door de slachtoffers ter zitting worden gesuggereerd over het algemeen vrij "klassiek" te zijn. Waar de formulering van slachtoffergerichte voorwaarden ons inziens in bepaalde gevallen weinig tot geen problemen zou mogen stellen (en het horen van het slachtoffer louter in functie daarvan dan ook niet erg nodig lijkt te zijn geweest), blijkt de communicatie met het slachtoffer en de dader ter zitting in een aantal andere gevallen nochtans wel verhelderend te zijn voor de V.I.-commissie (in het bijzonder waar het gaat om een contactverbod). Soms biedt dergelijke interactie immers de mogelijkheid om als het ware te "onderhandelen" over de formulering van gesuggereerde voorwaarden (aftasten van de grenzen en condities waaronder een specifieke voorwaarde kan worden opgelegd). Vraag is evenwel of dergelijke afspraken niet reeds veel eerder uitgewerkt zouden kunnen worden: wellicht biedt de recente aanstelling van zogenaamde "herstelconsulenten" binnen het gevangeniswezen hier enig perspectief.

V.I.-toekeningsgraad

Waar de Nederlandstalige V.I.-commissies globaal genomen vrij "liberaal" mogen worden genoemd voor wat de toekenning van V.I. betreft, lijkt de V.I.-wetgeving aan de andere kant van de taalgrens op het eerste gezicht veel restrictiever toegepast te worden. De statistieken van de DIG voor de periode 1 maart 1999 - 1 december 1999 wijzen op belangrijke verschillen tussen de Nederlandstalige (76,6 % positieve beslissingen) en de Franstalige V.I.-commissies (53,3 %) op het vlak van de V.I.-besluitvorming.¹¹

¹¹De verklaring voor de geobserveerde verschillen tussen de Nederlands- en Franstalige commissies is niet geheel duidelijk, en kon in het kader van dit onderzoek (gezien een aantal knelpunten met betrekking tot de toegang tot de zittingen en inzage van de V.I.-dossiers in het Franstalige landgedeelte) ook niet verder worden uitgeklaard. Voor wat de Nederlandstalige

Vooraf de commissies te Luik en Bergen lijken een zeer restrictieve toepassing van de V.I.-wetgeving te hanteren (respectievelijk 41,8 % en 46,8 %) toekenning). De Franstalige commissie Brussel (66,3 %) situeert zich daarentegen op eenzelfde niveau als haar Nederlandstalige tegenhanger (67,4 %). Aan de Nederlandstalige kant blijkt vooral de V.I.-commissie Antwerpen (88,2 %) zeer liberaal te zijn in haar besluitvorming (Gent: 73,9 %): een en ander kan voor een belangrijk deel wellicht nochtans ook verklaard worden door de aard van de haar voorgelegde dossiers.¹²

Bijzondere V.I.-voorwaarden

Indien de voorwaardelijke invrijheidstelling wordt verleend, wordt de invrijheidstelling verbonden aan de algemene voorwaarde geen nieuwe strafbare feiten meer te plegen, en worden door de V.I.-commissies bijzondere voorwaarden aan de invrijheidstelling gekoppeld (met in het bijzondere geval van bepaalde seksuele delinquenten een verplichte gespecialiseerde begeleiding of behandeling). Meest frequent worden (combinaties van) voorwaarden opgelegd met betrekking tot de maatschappelijke begeleiding door de justitieassistent, de verplichting tot werken of een opleiding te volgen, zich op een vast adres te vestigen (alleszins niet van woonst te veranderen), zich te onderwerpen aan een externe ambulante begeleiding, de burgerlijke partijen te vergoeden, en verbod op alcoholmisbruik of druggebruik, op contact met medeplichtigen (evenwel nooit bij de commissie Antwerpen), en plaatsen te bezoeken of contact te hebben met personen die een verdachte reputatie hebben inzake drugs of andere illegale praktijken. Daarnaast bestaan er nochtans ook een aantal belangrijke accentverschillen tussen verschillende V.I.-commissies, zoals onder andere:

- de afwezigheid van verbodsbepalingen op het vlak van medicatiemisbruik en op contact met medeplichtigen/ex-gedetineerden, maar de sterke belichting van beroepsverboden bij de commissie Antwerpen;
- de oplegging van een verbodsbepaling tot contact met ex-gedetineerden en de vrij sterke accentuering van de vrijetijdsbesteding bij de commissie Gent (niet bij de andere commissies); en
- de vrij frequente oplegging van urinecontroles bij de commissie Brussel.

In sommige gevallen (commissie Brussel) worden bepaalde V.I.-voorwaarden (bijvoorbeeld rijverbod respecteren, urinecontrole) opgelegd vanuit het oogpunt te anticiperen op eventuele beperkingen die zich later kunnen stellen met betrekking tot het optreden van de gerechtelijke instanties, met name maakt de oplegging van een bijzondere V.I.-voorwaarde dat geen formele herroepingsgrond van in verdenkingstelling of in kracht van gewijsde gegane nieuwe veroordeling dient afgewacht te worden, en dat dus onmiddellijk op een "crisisituatie" kan worden gereageerd.

V.I.-commissies betreft zijn de verschillen in toekenningsgraad alleszins eerder beperkt te noemen.

¹²Recent in de geschreven pers gepubliceerde cijfergegevens voor het jaar 2000 (*De Morgen*, 6 juli 2001, p. 1) bevestigen grotendeels de hier beschreven tendens.

Uitvoerbaarheid van de beslissingen

Indien een V.I.-commissie beslist tot toekenning van V.I. bepaalt zij ook het ogenblik waarop deze beslissing uitvoerbaar wordt. Een opvallende vaststelling met betrekking tot de uitvoerbaarheid van de beslissingen is dat, waar de commissies Gent en Brussel de uitvoerbaarheid van de V.I.-beslissingen slechts vrij uitzonderlijk laten afhangen van een voorafgaandelijk te realiseren voorwaarde (in 5,9 procent respectievelijk zestien procent van de beslissingen), de commissie Antwerpen vrij frequent van deze mogelijkheid gebruik maakt (in veertig procent van de beslissingen). Een belangrijk verschilpunt is eveneens dat de commissie Antwerpen het aan de lokale gevangenisdirectie overlaat op te oordelen of aan de vereiste van de uitvoerbaarheid van de beslissing tegemoet gekomen wordt (bijvoorbeeld een verzekerde tewerkstelling); bij de commissie Brussel gebeurt dergelijke (vrij uitzonderlijke) beoordeling door de voorzitter van de commissie zelf (namelijk de beslissing is uitvoerbaar op een datum te bepalen door de voorzitter na voorlegging van een attest).

De opvolging van de voorwaardelijke invrijheidstelling: besluitvorming in het kader van de procedure tot schorsing, herziening en herroeping

Op het vlak van de V.I.-opvolging biedt de nieuwe V.I.-wetgeving de commissies tal van mogelijkheden. Met betrekking tot de procedure tot schorsing, herziening en herroeping werd binnen het – weliswaar beperkte – geobserveerde staal dossiers ($n = 32$) dan ook een brede variatie in de aard van de beslissingen vastgesteld – bij de commissie Gent evenwel gedifferentieerder dan bij de andere commissies. Met uitzondering van de beslissingen tot onontvankelijkheid van de procedure en onbevoegdheid van de commissie (telkens beslissingen bij de commissie Gent), gaat het hier met name om beslissingen tot *uitstel* van de behandeling van het dossier, *schorsing* van de V.I., *herziening* van de V.I. na een eerdere beslissing tot uitstel, na een eerdere beslissing tot schorsing, of onmiddellijk (dit is zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel); en *herroeping* van de V.I. na een beslissing tot uitstel, na een schorsing, of zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel. Opgemerkt zij dat onze bevindingen enkel betrekking hebben op dossiers die voor een zitting in het kader van de procedure tot schorsing, herziening of herroeping werden gefixeerd: over het selectieproces dat aan de beslissing tot fixatie voorafgaat, kon op basis van de observaties geen uitsluitsel worden gegeven. Wel opvallend is dat de commissie Gent (alleszins in de periode vlak na de inwerkingtreding van de nieuwe V.I.-procedure) vaak zittingen organiseert waarbij de herroepingsgrond betrekking heeft op een nieuwe veroordeling tot eerdere relatief korte gevangenisstraffen. Anderzijds blijkt ook dat er bij de andere commissies (Brussel, Antwerpen) frequent sprake is van een voorlopige aanhouding van de veroordeelde (waardoor de commissie verplicht is een zitting te houden), evenwel in geen enkel geval bij de commissie Gent. Het is trouwens ook zo dat deze commissies (Antwerpen, Brussel) wanneer zij een herroepingsprocedure nuttig achten, niet zelden zelf,

via het aan de commissie verbonden openbaar ministerie, aan de lokale parketten om een voorlopige aanhouding vragen.

Uitstel

Beslissingen tot uitstel van de behandeling van het dossier werden geobserveerd bij zowel de commissie Brussel als de commissie Gent. Globaal genomen komt dergelijke beslissing voor onder verschillende condities (bij de commissie Brussel werd evenwel enkel de eerste conditie geobserveerd), namelijk:

- wanneer de commissie van oordeel is dat noch een schorsing, noch een herziening/herroeping onmiddellijk noodzakelijk zijn, maar naar de veroordeelde toe wel corrigerend geïntervenieerd dient te worden (wijzen op niet-naleving van de voorwaarden en de situatie van de invrijheidgestelde nauwgezet verder opvolgen);¹³

- wanneer de commissie (Gent) van oordeel is dat zowel een schorsing (eventuele herroeping) als herziening niet noodzakelijk zijn, omdat de opgelegde V.I.-voorwaarden zinvol/noodzakelijk zijn (en dus niet aangepast hoeven te worden) of de proeftijd bijna afgelopen is (een herziening is dan ook zinloos, gezien bij het einde van de proeftijd de definitieve invrijheidstelling wordt verworven), én omdat de V.I.-begeleiding in de praktijk goed blijkt te verlopen (schorsing is niet nodig);

- wanneer een veroordeelde ondanks regelmatige oproeping ter zitting afwezig blijft, maar wel nog contact heeft met de justitieassistent (commissie Gent: een onmiddellijke schorsing van de V.I., zonder de veroordeelde zelf gehoord te hebben, wordt in dergelijk geval niet aangewezen geacht); of

- wanneer de raadsman van de betrokken veroordeelde verhinderd is om op de zitting aanwezig te zijn.

Schorsing van de V.I.

Een beslissing tot schorsing van de V.I. werd bij alle V.I.-commissies aangetroffen, zij het dat de condities waaronder tot dergelijke maatregel wordt beslist enigszins verschillen tussen de V.I.-commissies. Naar herroepingsgrond toe werd (binnen het geobserveerde staal althans) geen enkele beslissing tot schorsing aangetroffen indien het gaat om een "nieuwe veroordeling": in dergelijk geval lijkt eerder een beslissing of herroeping of, onder bepaalde voorwaarden, een beslissing tot uitstel waarschijnlijk.

Een eerste conditie die aanleiding geeft tot een beslissing tot schorsing is deze waarbij de commissie weliswaar wenst over te gaan tot een herziening van de V.I., maar de voorwaarden voor een (onmiddellijke) herziening *de facto* niet rea-

¹³Een herziening wordt in dit geval niet zinvol geacht aangezien de opgelegde voorwaarden adequaat zijn. Ook een schorsing wordt daarbij niet overwogen: aan de veroordeelde dient de mogelijkheid geboden te worden de situatie alsnog te corrigeren, namelijk zijn V.I.-voorwaarden na te leven.

liseerbaar zijn omdat een nieuwe reclassering op het ogenblik van de zitting onvoldoende/niet uitgewerkt is.¹⁴ Soms wordt ook tot een schorsing beslist (één geval bij de commissie Gent) wanneer een veroordeelde ondanks regelmatige oproeping afwezig blijft op de zitting, en bovendien geen enkel contact meer heeft met de justitieassistent (waardoor een uitstel niet aangewezen wordt geacht).¹⁵

Herziening

In de gevallen waar de commissies een herziening van de V.I. (verstrenging of uitbreiding van de voorwaarden) wenselijk achten, zijn zij vaak genoodzaakt eerst een andere (en voorlopige) beslissing te nemen vooraleer een eventuele beslissing tot herziening kan worden genomen. De nadere uitwerking van een nieuw reclasseringsplan vergt doorgaans immers enige tijd. Op het ogenblik dat het dossier voor de eerste keer ter zitting wordt behandeld, is de reclassering meestal nog niet of onvoldoende concreet uitgewerkt. In sommige gevallen wordt dan ook een beslissing tot herziening na een eerdere beslissing tot schorsing of tot uitstel van de behandeling van het dossier geobserveerd. Meestal worden bij de beslissing tot schorsing door de V.I.-commissies bepaalde acties gesuggereerd die de veroordeelde dienen toe te laten een nieuw plan voor te leggen aan de commissie, of wordt een bepaalde maatregel voorgesteld teneinde de professionele reclassering niet in het gevaar te brengen. Een beslissing tot herziening zal uiteindelijk enkel worden genomen indien op de vervolgzitting een reclasseringsplan wordt voorgelegd dat voldoende tegemoet komt aan de eerder door de commissie geformuleerde opmerkingen; in het andere geval zal immers tot een herroeping van de V.I. worden beslist. Opvallend is dat een beslissing tot herziening na een eerder uitstel of een schorsing niet voorkwam wanneer de herroepingsgrond betrekking heeft op een nieuwe in kracht van gewijsde gegane veroordeling! In dit geval bleek eerder een beslissing tot herroeping of een beslissing tot uitstel waarschijnlijk te zijn.

Waar de commissie een aanpassing van de voorwaarden (in de zin van een herziening van de V.I.) wenselijk acht, is dergelijke beslissing zonder voorafgaande beslissing tot schorsing of uitstel eerder uitzonderlijk. In enkele gevallen (bij de

¹⁴Voor wat de commissies Antwerpen en Brussel betreft, maakt vooral ook de aanwezigheid van een voorlopige aanhouding (de commissie dient dan binnen één maand te beslissen) vaak dat er voor de veroordeelde onvoldoende tijd beschikbaar is geweest om dergelijk plan op korte termijn uit te werken (namelijk tegen de dag waarop de zaak voor de commissie wordt behandeld). Bij gebrek aan een uitgewerkte "alternatieve" reclassering lijkt zich in dergelijk geval een vrijheidsbenemende maatregel op te dringen. Met name is de situatie in dergelijke gevallen dermate dat de commissies een invrijheidstelling zonder meer niet wenselijk achten; er is sprake van een "bedreiging voor de fysieke integriteit van derden" en/of een vorm van residentiële opvang is wenselijk/noodzakelijk.

¹⁵Dat een beslissing tot schorsing bij de andere V.I.-commissies niet voorkomt onder de conditie van "afwezigheid van de veroordeelde" heeft te maken met het feit dat een herroepingsprocedure bij deze commissies doorgaans slechts wordt opgestart wanneer de veroordeelde beschikbaar is voor de commissie, met name gedetineerd is.

commissies Antwerpen en Brussel) werd nochtans toch een rechtstreekse herziening (dit is zonder voorafgaande tussentijdse beslissing) geobserveerd. In één geval was de reclassering op het ogenblik dat het dossier ter zitting werd behandeld, opnieuw verzekerd (wederopname in een residentiële instelling mogelijk). In een ander geval verkeerde de veroordeelde in vrijheid, was er geen direct "gevaar voor de fysieke integriteit van derden" aan de orde en werd ook geen residentiële opvang overwogen waardoor er ook geen aanleiding was betroukens (via een schorsing) eerst nog in hechtenis te nemen.¹⁶

Herroeping

Ook beslissingen tot herroeping van de V.I. komen zowel voor na een eerdere beslissing tot schorsing/uitstel als zonder voorafgaande voorlopige beslissing.

Een beslissing tot herroeping wordt in beginsel slechts genomen daar waar er geen alternatief beschikbaar is (in principe worden eerst de mogelijkheden tot herziening overwogen), of als loutere beschermingsmaatregel (nieuwe veroordeling wegens geweldsdelict). Wanneer de commissie overweegt aangepaste voorwaarden op te leggen (herziening), maar een nieuwe reclassering op het ogenblik van de zitting nog niet of onvoldoende concreet is uitgewerkt, volgt meestal eerst een beslissing tot schorsing of uitstel van de behandeling van de zaak. Op die wijze wordt aan de veroordeelde toegelaten op de vervolgzitting een alternatief reclasseringsplan voor te leggen. Daar waar ook op de volgende zitting nog een concrete alternatieve reclassering wordt voorgesteld of ter zake een "gebrek aan medewerking" wordt vastgesteld, wordt uiteindelijk toch beslist tot een herroeping van V.I.¹⁷

In sommige gevallen wordt onmiddellijk overgegaan tot een herroeping van de V.I. Dergelijke beslissing wordt onder drie verschillende condities getroffen, namelijk:

- wanneer er sprake is van een nieuwe veroordeling tot een eerder substantiële gevangenisstraf;¹⁸

¹⁶Er werd evenwel geen uitstel verleend aangezien in de loop van het debat duidelijk was geworden dat er wel een aanleiding was om de voorwaarden te verscherpen (onder meer oplegging van urinecontroles).

¹⁷Bij de commissie Brussel werd binnen het (beperkte) geobserveerde staal van dossiers geen enkele beslissing tot herroeping genomen na een voorafgaande tussentijdse beslissing, maar werd – waar tot herroeping werd beslist – de V.I. onmiddellijk herroepen. De wettelijk voorziene termijnen maken in bepaalde omstandigheden (namelijk indien er sprake is van een voorlopige aanhouding) dat een voorafgaande beslissing tot schorsing soms weinig zin heeft: zelfs indien beslist zou worden tot schorsing, kan nog geen nieuwe reclassering worden verzekerd.

¹⁸Op grond van de gepleegde feiten (geweldsdelict) en de daaruit resulterende veroordeling, en het niet respecteren van de voorwaarden leidde de commissie Antwerpen in een concrete casus af dat het gedrag van de veroordeelde een "gevaar voor zijn omgeving" inhield. De gehanteerde besluitvormingslogica is hier terug te voeren op een door de commissie aangevoelde noodzaak tot bescherming van de maatschappij.

- wanneer de commissie weliswaar een aanpassing van de voorwaarden (een herziening) opportuun acht, maar zij de uitwerking van een nieuwe reclassering gezien de tijdsbepanking (naar aanleiding van een voorlopige aanhouding) als onmogelijk te realiseren beschouwt;¹⁹ of

- wanneer de commissie na afloop van de proeftijd – bij een in kracht van gewijsde gegane veroordeling wegens feiten gepleegd tijdens de proeftijd kan de commissie toch nog interveniëren – de oplegging van specifieke V.I.-voorwaarden wenselijk acht, doch gezien de proeftijd reeds verstreken is, hiertoe eerst de omweg van de herroeping dient te hanteren. De wet biedt na afloop van de proeftijd, merkwaardig genoeg, immers geen enkele mogelijkheid om een "lichtere" maatregel (met name een herziening) te treffen: enkel een herroeping is in dit geval mogelijk.

BIJ WIJZE VAN UITGELEIDE

Niettegenstaande het onderzoek naar de werking van de V.I.-commissies slechts en relatief korte periode dekt (onmiddellijk na de inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving), in de fasen voorafgaand en aansluitend op de eigenlijke V.I.-besluitvorming nog heel wat braakliggend terrein voor verder onderzoek ligt (besluitvorming personeelscolleges, organisatie V.I.-opvolging), en ook de V.I.-besluitvorming door de commissies zelf aan een uitgebreider – met name meer kwantitatief georiënteerd – onderzoek onderworpen zou moeten worden, reveleert dit eerste onderzoek naar het functioneren van de V.I.-commissie ons inziens toch enkele interessante uitkomsten. Niet alleen blijkt uit de cijfers de erg sterke "machts"-positie van de personeelscolleges (filterfunctie), ook de uiteenlopende V.I.-toekenningsgraad is – hoewel wellicht niet verrassend – toch wel zeer opvallend: meer in het bijzonder de sterke communautaire verschillen springen ons inziens hierbij in het oog. Verder blijkt ook dat, waar tussen de (Nederlandstalige) V.I.-commissies enige accentverschillen kunnen worden opgemerkt naar gehanteerde besluitvormingscriteria toe, de commissies ook op een aantal andere vlakken een soms erg verschillende praktijk ontwikkelen.

Een en andere doet ons, in navolging trouwens van andere commentatoren die de nieuwe V.I.-wetgeving reeds kritisch evalueerden, pleiten voor enerzijds de afbouw van de feitelijke "beslissings"bevoegdheid van de personeelscolleges (hun specifieke deskundigheid in de materie dient evenwel gevaloriseerd te blijven, zij het uitsluitend onder de vorm van een advies), en anderzijds de instelling van een hogere beroepsinstantie die voor een zekere stroomlijning in het V.I.-beleid zou kunnen zorgen. Ook de uitwerking van specifieke instrumenten

¹⁹Meer in het bijzonder de aanwezigheid van een voorlopige aanhouding (waardoor de commissie binnen de maand een – eventueel voorlopige – beslissing moet nemen) maakt dat er, zelfs indien de commissie eerst zou beslissen tot een schorsing van de V.I., dan nog onvoldoende tijd rest om een nieuwe reclassering voor te bereiden. De V.I.-wet voorziet immers dat de schorsingstermijn (die maximum twee maanden kan duren) in dit geval begint te lopen vanaf de datum van uitvoering van het bevel tot voorlopige aanhouding, dus niet vanaf het ogenblik van de beslissing tot schorsing zelf.

ter ondersteuning van de V.I.-besluitvorming zou in dit verband erg zinvol kunnen zijn (zie bijvoorbeeld de Canadese *Parole Board Manual*).

Eric Maes